

SON ÇINAR DA DEVRİLDİ

Mustafa Özkan

Prof. Dr. Kemal Eraslan'ın vefatı dolayısıyla

- 14 Temmuz Çarşamba günü Edebiyat Fakültesi Şeref Holü'nde hoca için yapılan "Helallik Merasimi"nde tabutunun başında ruhuna "Fatiha" okurken geçmiş yıllar bir film şeridi gibi gözlerimin önünden akıp gitti...

Prof. Dr. Kemal Eraslan, İstanbul Türkoloji bahçesinin son çınarıydı. Bu bahçenin, Ahmet Caferoğlu, Reşit Rahmeti Arat, Ali Nihad Tarlan, Ahmet Hamdi Tanpınar, Mehmet Kaplan, Abdulkadir Karahan, Ali Alpsalan, Mehmet Çavuşoğlu, Muharrem Ergin, Sadettin Buluç, Ali Fehmi Karamanlıoğlu, Mecdut Mansuroğlu, Necmettin Hacıeminoğlu, Faruk K. Timurtaş, Ömer Faruk Akün neslinin son temsilcisiydi. Türk diline, Türk kültürüne büyük hayranlık duyan, bunlara gönülden bağlı değerli bir ilim adamı ve fevkalade insani meziyetleri olan saygın bir hoca idi. 92 (1930-2022) yıllık ömrünün, öğrencilik yılları da hesaba katılırsa 70 yıldan fazlasını Türk dilini, Türk kültürünü incelemeye ve öğretmeye hasretmiş, bu konuda pek çok eserler vermiş, öğrenci yetiştirmiştir. Ortaya koyduğu eserler büyük bir sabır, dikkat ve emek ürünü araştırmalardır. O, bir hoca ve ilim adamı olarak üzerine düşen görevi fazlasıyla ifa etmiştir. Onun dilimize ve kültürümüze yaptığı hizmetler daima saygıyla anılacaktır.

Kemal Eraslan kanun gereği 1997 yılında emekli olmuştu ama madeten ve manen çalıştığı kurumdan asla uzaklaşmış değildi. Emekliye ayrılması, onu sadece derslere girmekten alıkoymuştu. Emekli olduktan sonra Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde hocaya bir oda tahsis edildi. Aynı şekilde Fakültede de Genel Kitaplık içerisinde bir yer ayrılmıştı. Hoca hiç emekli olmamış gibi her gün Fakültedeki ve Türkiyat Araştırmaları Enstitüsündeki çalışmalarına devam ediyor-

du. Kemal Eraslan fevkalade çalışkan bir insandı, “Azmin, gayretin ve çalışmanın etten, kemikten bir abidesi yapılacak olsa bu Kemal Eraslan olurdu.” derim. Kendisi cumartesi ve pazar günleri dahi Dekanlıktan izin alarak Fakülteye çalışmaya gelirdi. Hatta bir keresinde, zannediyorum 1987 yılında, çok kar yağmıştı. O sene bir cumartesi günü Fakülteye gelmek üzere evden çıktığında karda düşüp kolunu bile kırmıştı. Son zamanlarda, Fakülte'deki bu cumartesi çalışmalarına ara vermişti.

Kemal Eraslan hocamla müşterek ilmî hayatımız 30 yıldan fazladır. 17 yaşında üniversiteye girdiğim 1973-1974 ders yılından beri kendisinin görüş ve düşüncelerinden yararlanmaya devam ettim. 25 yıla yaklaşan bir devre içerisinde asistan, doçent, profesör olarak aynı bölümde ve aynı kürsüde müşterek çalışmalarımız oldu. Kendisi 1986 yılından, emekli olduğu 1997 yılına kadar ana bilim dalımızın (Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı) başkanlığını yapmıştı.

Prof. Dr. Kemal Eraslan, merhum Reşit Rahmeti Arat disiplinde yetişmiş, onun karşılaştırmalı Türk dili araştırmaları metodunu iyice öğrenmiş, daha sonra Almanya'ya giderek Eski Türkçe üzerindeki bilgilerini derinleştirmişti. Karşılaştırmalı metot, dil meselelerinin izahında Eski Türkçe devresini esas almayı ve öteki Türk şiveleri arasında münasebet kurmayı esas alan bir metottur. Kemal Eraslan Hoca bu yöntemi hem derslerinde hem de çalışmalarında en iyi uygulayan iyi bir dilci, çalışkan bir araştırmacı, sağlam karakterli, yüksek ahlaklı büyük bir hoca, büyük bir âlim ve ideal bir öğretmendir. Bugün üniversitelerde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyelerinin pek çoğu onun talebesi olmuştur.

Üniversiteye girdiğim ilk yıldan itibaren ben de onun talebesi oldum. 1973-1974 ders yılında birinci sınıfı okuyorduk. Bu öğretim yılının ilk sömestirinde Kemal Bey dersimize gelmedi. Zannediyorum o dönem Almanya'ya gitmişti. Ancak ikinci sömestirde, yani 1974 yılından itibaren derslerimize girdi. Bu yarıyıldaki Türk Dil Bilgisi dersleri veriyordu. Bu derslerde daha ziyade cümle tahlilleri yapıyorduk. Aynı derse Prof. Dr. Muharrem Ergin Hoca da geliyordu. Birinci sınıf öğrencileri olarak bizler Kemal Bey'le ilk defa bu derslerde tanıştık. Ama hocayı daha yakından tanıma fırsatını ikinci sınıfta yakalamıştık.

İkinci sınıfta Kemal Bey, Eski Türkçe ve Orta Türkçe derslerimize geldi. Eski Türkçe derslerinde Uygur metinlerinden *Sekiz Yükme*'i, Orta Türkçe'de ise *Kutadgu Bilig*'i okuyorduk. Hoca bu metinleri işlerken ele aldığı meselenin en ince ayrıntısına kadar iner, konuyu tarihsel gelişim süreci içerisinde ve diğer şivelerle karşılaştırmalı olarak anlatırdı. Mesela Türkçe'de **đ** (*igiden* “besleyen, terbiye eden” kelimesinde) sesini ele alıp incelerken bunun Eski Türkçe'de **đ** (adak), ilk İslami devir metinlerinde peltek **z** (azak), Batı Türkçesinde **y** (ayak), Altay şivelerinde **t** (atak) şeklinde inkişaf ettiğini somut örneklerle âdeta talbenin zihnine nakşederdi. Hoca, dersleri işlerken anlattığı şeyleri tekrar etmekten asla yorulmazdı aksine bundan zevk alırdı. Tahtayı çok güzel kullanırdı. Konuyla ilgili verdiği bütün örnekleri tahtaya yazar, onları iyice so-

mutlaştıranak anlatırdı. Biz bu anlatılanları rahat rahat not edip defterimize yazabilirdik. Açıklamasını yaptığı bir meseleyle, bir beyit sonra yeniden karşılaşsa, o konuyu yine aynı biçimde genişçe ele alıp anlatırdı. Bunu da bilinçli olarak yaptığını sanıyorum. Çünkü öğrenmede kalıcılık ancak tekrarla sağlanmaktadır. Bugün modern eğitimde de öğrenme “izle-sor-oku-anlat ve tekrar et” ilkeleriyle sağlanmaktadır.

Kemal Bey, en sıkıcı meselelerde bile öğrenciyi canlı ve uyanık tutmasını bilirdi. Diyebilirim ki o, ideal öğretmenin bütün niteliklerine sahipti. Dersleri anlatışı, talebeyle olan diyalogu, konuşma üslubu fevkalade idi. Arada bir öğrencilere kompliman yapar, bazen bir fıkra anlatır, sonra da “Eh hadi bakalım...” diyerek derse devam ederdi. Onun derslerinde hiç sıkılmazdık. Öteki hocalardan çok farklı bir anlatış tarzı vardı. Bir kere öğrencinin ruh hâlini çok iyi anlar, sınıfı istediği biçimde yönlendirirdi. Sınıfta yüksek sesle yoklama yapar, hepimizi ismimiz ve numaramızla bilirdi. Yalnızca ismimizi bilmekle kalmaz, kiminle arkadaş olduğumuzu, kiminle gezdiğimizi de bilirdi. Buradan onun öğrencilerine karşı çok duyarlı ve ilgili olduğunu anlardık. Bu samimi ve sıcak hava bizi hocaya daha çok yaklaştırır, sormak istediğimiz bir meseleyi onunla rahat rahat konuşabilirdik. Belki öteki hocalarımızla da konuşuyor, onlara da sormak istediklerimizi sorabiliyorduk ama onlara çekinerek soruyorduk. Bunda hocanın hem Yüksek Öğretmenli oluşunun hem de öğretmenlik tecrübesine sahip bulunuşunun önemli rolü olduğunu düşünüyorum. Zira hoca üniversiteye intisap etmeden önce Adıyaman Lisesinde, Adana Erkek Lisesinde ve İstanbul Eğitim Enstitüsünde uzun yıllar Türk Dili ve Edebiyatı hocalığı yapmıştır. Bu yılların ona büyük bir tecrübe kazandırdığı muhakkaktır. Hocalıkta meslek tecrübesinin insana çok şey kazandırdığı bir gerçektir. Kendim de böyle bir tecrübeyi yaşayarak üniversiteye geldiğim için bunun ne kadar yararlı olduğunu biliyorum.

1975 yılında, yani ikinci sınıfın ikinci yarıyılında Kemal Bey’in çok mutlu bir gününü bütün bölüm birlikte yaşamıştık. Hatırladığıma göre Nisan ayı idi, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileri saat 11.00’de A7’ye doluşmuştu, amfide oturacak yer kalmamıştı. Ön sırada Muharrem Ergin, Faruk K. Timurtaş, Sa-dettin Buluç hocalarımızın yanında tanımadığımız hocalar da vardı (sonradan bu hocaların Saadet Çağatay, Dođan Aksan olduğunu öğrendik). Bizden üst sınıfta olan arkadaşlarımız “Tarlan Hoca da gelmiş, Caferoğlu da burada.” diye konuşuyorlardı. Bizler bu hocaların adlarını biliyorduk ama dersimize gelmedikleri için kendilerini tanıımıyorduk. Sonradan öğrendik ki bu hocalarımız bir yıl önce emekli olmuşlar ve Üniversiteden ayrılmışlar. O gün Kemal Bey’in doçentlik deneme dersi varmış, o münasebetle Fakülteye gelmişler. Deneme dersinde Kemal Bey bize yanılmıyorsam “Eski Türkçede Partisipler” konusunu anlattı. Dersi bitirince bir alkış tufanı koptu, öndeki yaşlı hocalardan biri kalktı (Ahmet Caferoğlu olduğunu tahmin ediyorum), Kemal Bey’e bir cübbe giydirdi. Kemal Bey hocaların ellerini öptü, onlar da hocayı tebrik ettiler. O gün bölümümüzde âdeta bir bayram havası vardı. İlk defa hocalarımızdan birinin

merasimle doçent oluşuna şahit oluyorduk. Zannediyorum bu merasimden sonra hiçbir hocamız bölümde böyle merasimle doçent olmadı veya biz böyle merasimlere şahit olmadık.

Üçüncü sınıfta (1975-1976 ders yılı) Kemal Bey bize Çağatayca metinler okuttu. O yıl Almanya'dan iki misafir öğretim üyesi gelmişti: Barbara Flemming ve Prof. Dr. Doerfer. Barbara Flemming Türkçeyi gayet güzel konuşuyor ve derslerini Türkçe anlatıyordu; bize Fahri'nin *Hüsrev ü Şirin*'ini okutuyordu. Prof. Dr. Doerfer ise "Hallaççanın Ana Grameri" adında bir ders veriyordu. Doerfer; Kemal Bey'le derse girer, dersini Almanca anlatır, Kemal Bey de onu tercüme ederdi. Bu dersler son derece ufuk açıcı oluyordu.

Bizim talebelik yıllarımızda Fakültede "sertifika usulü" uygulanırdı. Bu usule göre birinci sınıf, yani 1-2. yarıyıl, hazırlık sertifikası olarak kabul edilirdi. İkinci yarıyılın sonunda tek bir sınav yapılırdı. Bu sınava "Ara Sınavı" denirdi. Bu sınavı geçenler biri esas, ikisi yardımcı olmak üzere, en az üç sertifika seçerler ve derse kayıtlarını yaptırırlardı. Ara sınavını geçtikten sonra üçüncü sınıfın sonuna, yani altıncı yarıyılın sonuna kadar sınav olmazdı. Üçüncü sınıfın sonunda yardımcı sertifika sınavlarına girerdik. Esas sertifikalı dersimizden ise "Mezuniyet Tezi" hazırlar, tez çalışmamızı tamamladıktan sonra, dördüncü sınıfın sonunda sınava girerdik. Burada Kemal Bey'le ilgili bir hatıramı nakletmeden geçemeyeceğim.

Ben Yeni Türk Filolojisi Kürsüsünü esas sertifika, Umumi Türk Dili, Eski Türk Edebiyatı, Yeni Türk Edebiyatı ve Umumi Türk Tarihi kürsülerini de yardımcı sertifika olarak seçmiştim.

Kemal Bey, Umumi Türk Dili Kürsüsünde (Eski Türk Dili) hoca idi. Biz iki arkadaş (Mustafa Özkan, Muhammet Yelten) Umumi Türk Dili Kürsüsü sınavlarına bir yarıyıl erken girmeyi kararlaştırdık. Yani bu sınava 1976 Haziran yerine 1976 Şubat'ında girmek istiyorduk ama o zamana kadar bunun örneği yoktu. Sınava girebilmemiz için devam karnemizin ders hocaları tarafından imzalanması gerekirdi. Durumu Kemal Bey'e açtık, meseleye pek sıcak bakmadı. "Normal süresinde girenler bile zor geçiyorlar, siz nasıl geçeceksiniz?" diyerek bizi vazgeçirmek istedi. Fakat biz çok çalıştığımızı, hocayı mahcup etmeyeceğimizi söyledik. "O zaman Muharrem Bey'e de söyleyin." dedi. Durumu Muharrem Bey'e açınca "Kemal, bunlar hazırlandıklarını söylüyorlar, imzalayalım da imtihana girsinler." diye cevaplayınca, sevinçten havalara uçtuk. 1976 Şubat döneminde "Umumi Türk Dili Yardımcı Sertifikası"ndan 27 kişi sınava girdik. Kemal Bey, derslerde anlattığı bütün ayrıntıları sınavlarda da isterdi. Biz hocanın bu yönünü bildiğimiz için ona göre hazırlanmıştık. Sınavda, şu an tam hatırlamıyorum, 5 veya 6 kâğıt doldurmuşum. Sınav sonuçları açıklandığında, iki kişi başarılı olmuştu, biri Mustafa Özkan biri de Muhammet Yelten'di.

1977 yılı Haziran'ında Fakültenen mezun oldum ve Bursa İmam-Hatip Lisesine edebiyat öğretmeni olarak atandım. Orada bir süre çalıştıktan sonra İstanbul Gültepe Teknik Lisesine nakil yaptırıldı. Çünkü 1977-1978 ders yılında Fakülteye doktora öğrencisi olarak yeniden kayıt yaptırmıştım ve derslere devam ediyordum.

1980 yılında Fakülteye Yeni Türk Filolojisi Kürsüsüne (bugünkü adı Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı) asistan oldum. Bu dönemden sonra Kemal Bey hocamla talebe-hoca ilişkisinin yanında mesai arkadaşlığımız da başlamış oldu. Bu yıllarda kendisinden çalışma disiplini ve meslek hayatıyla ilgili çok şey öğrendim.

Yeni Türk Filolojisi Kürsüsünde Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş'ın yanında doktora çalışması yapıyordum, yardımcı disiplin olarak da yine Umumi Türk Dili Kürsüsünü seçmiştim. Bu vesileyle Kemal Bey'le her gün görüşür; ne yapmam, nelere çalışmam, nasıl çalışmam gerektiği hususlarında sürekli görüşlerine başvururdum. Bana o zaman, ileriye dönük planlar yapmamı söyler, "On sene, yirmi sene sonra gerçekleştirmeyi düşündüğün işlerin planını şimdiden yap ve her gün bunlarla ilgili azar azar çalış!" derdi. Kendisinin çalışma disiplinini hep kendime örnek aldım.

Prof. Dr. Kemal Eraslan'ın sağlam bir çalışma disiplini vardı. Bu disiplin-den hiçbir zaman kopmadı. Her gün saat 10.00'da Fakülteye gelir ve akşam 18.00'de ayrılırdı. Ne zaman odasına varsam masasının başında çalışmakta olduğunu görürdüm. Ya bir şeyler okur ya bir şeyler yazar ya da bir şeyler dizerdi. Çok titiz ve düzenli bir çalışma usulü vardı. Zaman zaman yanında hazırladığı sözlük fişlerini kutucuklarına yerleştirdiğine şahit olurdu. Bu fişlerden birisi, faraza, azıcık çıkıntılı olsa, hemen makası alır o çıkıntısını düzeltir öyle yerleştirirdi. Her çalışmanın fişleri ayrı ayrı idi. Sözlük için ayrı, makale ve araştırmalar için ayrı fişler kullanırdı. Bu düzenlemeyi başkasına da yaptırmazdı, onları mutlaka kendi elleriyle yapardı.

Bu titizlik ve müşkülpesentliği lisans, yüksek lisans, doktora tez çalışmalarında da gösterirdi. Mesela öğrenci nüsha karşılaştırması gerektiren bir çalışma yapacaksa, önce kareli bir defter alacak, eserin kaç nüshası varsa, satır veya beyitler arasında o kadar boşluk bırakılacak, o sayfanın karşısına açıklama gerektiren notlar yazılacaktı. Böyle değil de "Hocam, ben şöyle yapsam..." deseniz bu istek kabul görmez, hoca bildiği yoldan asla sapmazdı. Çalışmaları müsvedde hâlinde bitirip kontrol için kendisine teslim ettiğinizde, Hoca onları kelime kelime okur, gerekli düzeltmeleri küçük sarı kâğıtlara yazar, deftere yapıştırır, defterin üzerine herhangi bir karalama yapmazdı. Bu kontrollerde de, "Falan sayfadaki, falan satırdaki, falan kelimedeki s'nin altına çizgi konmamış, falan kelimedeki not edilmesi gereken falan özellik belirtilmemiş..." gibi, son derece titizlik gösterirdi.

Tez yaptırdığı öğrencilere ayırdığı saatlerde mutlaka onlarla çalışırdı. Bugün yorgunum, hastayım, biraz meşgulüm, gibi hiçbir mazeret ileri sürmez, onlara ayırdığı zamanı mutlaka onlarla değerlendirirdi.

Bu titizliği giyim kuşamında da gösterirdi. Son derece güzel ve zarif giyinirdi. Onun giyimdeki titizliğinden bahsettim. Konya'da görev yaptığı sırada orada bir terziyle tanışır ve ona elbise yaptırır. Terzinin diktiği elbiseleri çok beğenen hoca artık bütün elbiselerini o terziye yaptırmıştır.

Hoca, 1983 yılında profesör oldu ve Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesine Dekan olarak Konya'ya gitti. Üç yıl dekanlık yaptıktan sonra 1986 yılında yeniden Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne döndü ve Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı Başkanı oldu. Emekli oluncaya kadar da bu görevde kaldı. Kemal Bey'den sonra da Ana Bilim Dalı Başkanlığını ben üstlendim ve ben de emekli oluncaya kadar bu göreve devam ettim. Ama biz kendisini daimi Ana Bilim Dalı Başkanımız olarak gördük ve beraberliğimizi ölünceye kadar devam ettirdik.

Büyük âlim, büyük hoca, kâmil bir insan, millî kültüre ve Türk milliyetçiliğine yürekten bağlı olarak üstün hizmetler gören değerli hocamızı kaybetmekten duyduğumuz üzüntü çok derindir. Kendisine Yüce Allah'tan rahmet ve mağfiret, ailesine, öğrencilerine ve bütün Türkoloji camiasına baş sağlığı dilerim.